

## בין קטלוניה לכורדיסטאן, משאלי עם פוגעים בדמוקרטיה שהם אמורים לשרת

בעקבות משאל העם במחוז הכורדי בעיראק הוטל מצור על החבל, ואילו ברחבי קטלוניה אלימות פילגה את החברה. ייתכן שמשאלים הם כלי דמוקרטי, אך בפועל הם משמשים בעיקר בידיהם של רודנים

אנשיל פפר 01.10.2017 21:05

קל לצאת לביקור בברצלונה ובעיירות קטלוניה ולהשתכנע בכך שהמחוז המשגשג בספרד, בעל התרבות הייחודית, יכול וראוי להיות מדינה בפני עצמה. המחוז הכורדי בצפון עיראק אמנם פחות תיירותי, אבל הטיעונים בעד עצמאות לכורדים, עם שסבל כל כך הרבה מדיכוי רצחני מצד שכניו העיראקים, האיראנים והטורקים, משכנעים עוד יותר. כך למשל, לכורדיסטאן העיראקית יש נפט, מורשת של לוחמים אמיצים ומדיניות פרו־מערבית ואפילו פרו־ישראלית. ועדיין, משאלי העם שנערכו היום בקטלוניה ובשבוע שעבר בצפון עיראק לא יובילו לעצמאות בעתיד הנראה לעין, וייתכן מאוד שדווקא יגרמו נזק לכורדים ולקטלאנים בטווח הקצר.

**ההתרחשויות שהובילו למשאל העם שמאיים לקרוע את ספרד | מאות פצועים בעימותים בין מצביעים לשוטרים בברצלונה | דיווח: רוסיה משתמשת בחדשות כוזבות כדי להחמיר את המשבר בקטלוניה | תיעוד מצולם: כך נראה היום שפילג את ספרד | משאל העם הוא מצעד האיוולת של קטלוניה**

בעיראק, שם נהנה הממשל הכורדי האזורי מאוטונומיה כמעט מוחלטת בניהול ענייניו, הטילו מצור של ממש על המחוז הכורדי בימים האחרונים, כולל סגירת גבולות והמרחב האווירי. ממשלת בגדאד, יחד עם השכנות החזקות איראן וטורקיה, נחושות לחנוק את המדינה הכורדית החדשה בעודה בעריסה. חוץ מאמירות הרהב הריקניות של ממשלת נתניהו, אין תמיכה בינלאומית בעצמאות כורדית בשלב הנוכחי ואיש לא יבוא לעזרתם.

הנזק ממראות האלימות היום בקלפיות בקטלוניה, כשמטרת ספרד ניסתה בכוח למנוע את קיום משאל העם, אולי יורגש בעיקר בממשלתו של מריאנו רחוי. אלא שהדבר מהווה הוכחה כי הממשל המרכזי במדריד, בגיבוי השקט מהאיחוד האירופי, לא יניח לקטלאנים להתנתק. בשלב זה בכלל לא בטוח כי קיים רוב לעצמאות בין תושבי המחוז, אבל עד להליך מסודר בפרלמנט הספרדי בנושא, מדובר במעשה סמלי שבעיקר מפלג ומזיק.

במקום להמשיך את דיון העצמאות בתהליך פוליטי מסודר, המאבק כעת הפך אליים. אבל זהו כנראה טבעם של משאלי עם. אפילו כשהם נערכים ברשות ובסמכות, הם מספקים רק צילום רגעי של דעת קהל חולפת, ולא דרך ראויה להכריע את גורלה של אומה.

אי אפשר לומר על ארבעת משאלי העם המשמעותיים שנערכו בשנים האחרונות שהם הצליחו להכריע את הנושאים הקריטיים שעמדו על הפרק. למעשה, הם רק חרפו את המצב.

כזה היה משאל העצמאות שנערך ב-2014 בסקוטלנד, על פי דרישת המפלגה הסקוטית הלאומית שזכתה פעמיים ברציפות בבחירות לפרלמנט הסקוטי. במשאל, שאמור היה להכריע בשאלת היפרדותה האפשרית של סקוטלנד מבריטניה, הפסידו הלאומנים, כש-55% מהסקוטים הצביעו בעד הישארות בממלכה המאוחדת. מנהיג הלאומנים אלכס סלמונד הבטיח שהמשאל יסיר מעל הפרק את שאלת ההיפרדות "למשך דור", אבל כעבור שנה, החלו לדבר שם על קיום משאל נוסף. רוחות הפירוד לא נרגעו והן ממשיכות לפלג את החברה הסקוטית גם היום.

שנתיים מאוחר יותר נערך משאל נוסף, הפעם בכל בריטניה, במטרה להכריע בסוגיית היחסים הסבוכים בין המדינה לאיחוד האירופי. הפעם זה הוכרע בהפרש נמוך הרבה יותר – 51.9% מהמצביעים הכריעו כי בריטניה תעזוב את האיחוד. כעבור 16 חודשים, עדיין לא ברור כיצד תראה הפרישה. גם לממשלה השמרנית וגם לאופוזיציה אין תוכניות ברורות לגבי עתיד יחסיה של בריטניה עם היבשת. בסקרים כיום יש רוב קטן שמעדיף בכלל להישאר והשעון מתקתק – בעוד שנה וחצי בריטניה בחוץ.

בדצמבר האחרון היה זה ראש הממשלה הנמרץ של איטליה, מתיאו רנצי, שהכריז על משאל עם. רנצי קיווה להעביר שינויים בחוקה שיצמצמו את כוחו של הבית העליון בסנאט ויאפשרו לו לחוקק רפורמות מרחיקות לכת. אזרחי איטליה חששו לתת בידיו של ראש הממשלה סמכויות נרחבות מדי, והוא הפסיד את המשאל בהפרש של 18%. רנצי נאלץ להתפטר, ואולם ארבעה חודשים לאחר מכן, ניסה

בטורקיה הנשיא רג'פ טייפ ארדואן לקיים משאל משלו בעניין הרחבת סמכויותיו כנשיא. גם שם רבים חששו לתת למנהיג כוח דיקטטורי, אבל ארדואן פנה למעצרים ולהצרת צעדיהם של מתנגדיו לפני ההצבעה ונקט שורה של זיופים בספירת הקולות, וניצח ברוב דחוק של 2.8%. מחיר הפיכתו של ארדואן לסולטן מודרני היה שחיקת אמון הציבור הטורקי בתהליך הבחירות. זה מה שעושה משאל עם. לכאורה, כלי של דמוקרטיה אבסולוטית. אבל היסטורית הוא שימש בעיקר ככלי בידי רודנים שדרשו מהבוחרים לוותר על החירות שלהם תוך מצג של תמיכה במנהיג. לדמוקרטיה פרלמנטרית חסרונות רבים. לעתים קרובות היא משותקת בידי קואליציות וחוקה, ורבים חשים שהיא לא מייצגת אותם. אבל היא עדיין השיטה הטובה ביותר שהמציאה האנושות לניהול וסיפוק צרכי החברה ולמניעת רודנות של יחידים או המונים. דמוקרטיה, כמו צדק, עלולה לפעול באיטיות מתסכלת כשהיא סבוכה בצורך באיזונים ובלמים ויצירת קונצנזוס. הפיתוי לפרוץ את הקיפאון במשאל מכריע הוא רב, אבל זה בדרך כלל לא מביא להכרעה אמיתית ועל פי רוב פוגע בדמוקרטיה.